

**Политически нагласи на българското общество
в навечерието на Президентските избори**

Юли 2016

Целева група

- Населението на страната на възраст 18+ г.

Извадка

- Комбинирана двустепенна гнездова извадка след предварителна стратификация на универсума по административни области и големина на селището и случаен маршрут на движение по територията на гнездото

Обем

- 1200 респондента

Метод на регистрация

- Пряко (face-to-face) полустандартизирано интервю

Период на провеждане

- 1-15.VII.2016 г.

Представителност

- Представително за населението на България във възрастовата категория 18+

Точност

- Максимално допустима стохастична грешка $\pm 2.8\%$

Към момента на проучването равнището на социалния оптимизъм в българското общество е много ниско.

Едва 17% от българските граждани споделят констатацията, че България и българското общество се развиват към по-добро.

В същото време за 48% тенденциите са отчетливо негативни и тревожни. Други 32% описват ситуацията като **застой**, при това на ниско равнище.

Равнището на оптимизъм е над средното за страната сред

- най-младите (18-29 г.) - 25%
- жителите на София - 25%
- електората на десните партии, които в момента управляват
 - ✓ ГЕРБ - 43%
 - ✓ Реформаторски блок - 27%
- най-високодоходните категории (с месечен доход на домакинството над 2000 лв.) - 32%

Не съществува обаче нито една социално-демографска категория, при която песимистите да не са преобладаващи.

Сред спонтанно посочените **проблеми на страната** най-значими натрупвания наблюдаваме при

- *'безработица/ липса на работни места'* - 45%
- *'корупция'* - 28%
- *'ниско заплащане/ равнище на доходите'* - 26%
- *'състоянието на здравеопазването'* - 24%
- *'престъпността'* - 14%
- *'състоянието на икономиката като цяло'* - 14%
- *'бедността/ масовото обедняване'* - 13%
- *'състоянието на пенсионната система и ниските пенсии'* - 8%
- *'състоянието/ кризата в образованието'* - 7%
- *'масовата емиграция'* - 7%

Твърде ниско (дори за обичайните равнища през последните години) е и доверието в ключовите демократични институции

	доверие	недоверие	без отговор
▪ Парламент	19%	74%	7%
▪ Президент	25%	65%	10%
▪ Правителство	26%	63%	11%

I. Обществено-политически нагласи

	доверие	недоверие	без отговор
▪ Съд	17%	71%	12%
▪ Прокуратура	17%	69%	14%

Малко по-позитивни са стойностите за

▪ Банковата система	33%	52%	15%
▪ Армията	45%	37%	18%
▪ Българската православна църква	45%	32%	23%

Какви са нагласите към основните парламентарно-представени партии и коалиции?

	позитивни	негативни	умерени	без отговор
▪ АБВ	13%	54%	27%	6%
▪ Атака	7%	79%	11%	3%
▪ БСП	19%	52%	23%	4%
▪ ГЕРБ	31%	44%	21%	3%
▪ ДПС	9%	79%	7%	4%
▪ Патриотичен фронт	16%	49%	27%	8%
▪ Реформаторски блок	13%	57%	25%	6%

Към момента на проучването при Парламентарни избори гласовете биха се разпределили както следва

▪ ГЕРБ	- 22%
▪ БСП	- 13%
▪ ДПС	- 8%
▪ Патриотичен фронт	- 4%
▪ Реформаторски блок	- 4%
▪ Атака	- 3%
▪ АБВ	- 3%
▪ Други	- 2%
▪ няма да гласувам	- 17%
▪ отказ	- 6%
▪ не съм решил/ колебание	- 20%

Тези нагласи, сравнени с декларирания вот на предсрочните Парламентарни избори през 2014 г. показват спад в подкрепата за **ГЕРБ** с 5%, докато при останалите няма статистически значими промени.

Въпреки, че запазва позициите си на най-влиятелна политическа партия, **ГЕРБ** е преминала пика на своята популярност.

Има признаци на разколебаване и разочарование сред симпатизантите ѝ. Тя вече не генерира надежди, че е в състояние да изведе страната от стагнацията и безпътицата.

Основната опозиционна сила **БСП** не е добавила влияние, но малко преди провеждането на изследването се сдоби с нов лидер, а оттам и надежда за обновление.

Като цяло изследваните граждани определят политическата ситуация в страната противоречиво. Тя е

- благоприятна за - 1%
- спокойна за - 29%
- напрегната за - 50%
- критична за - 13%
- не могат да преценят - 7%

Въпреки някои симптоми на успокояване на вътрешно-политическата конфронтация в сравнение с 2012-2014 г., както и липсата на масови социални и политически протести, равнището на тревожност остава високо, както и неприемането на статуквото.

Това означава, че на избори (Президентски, предсрочни Парламентарни) има солиден потенциал за протестен и наказателен вот.

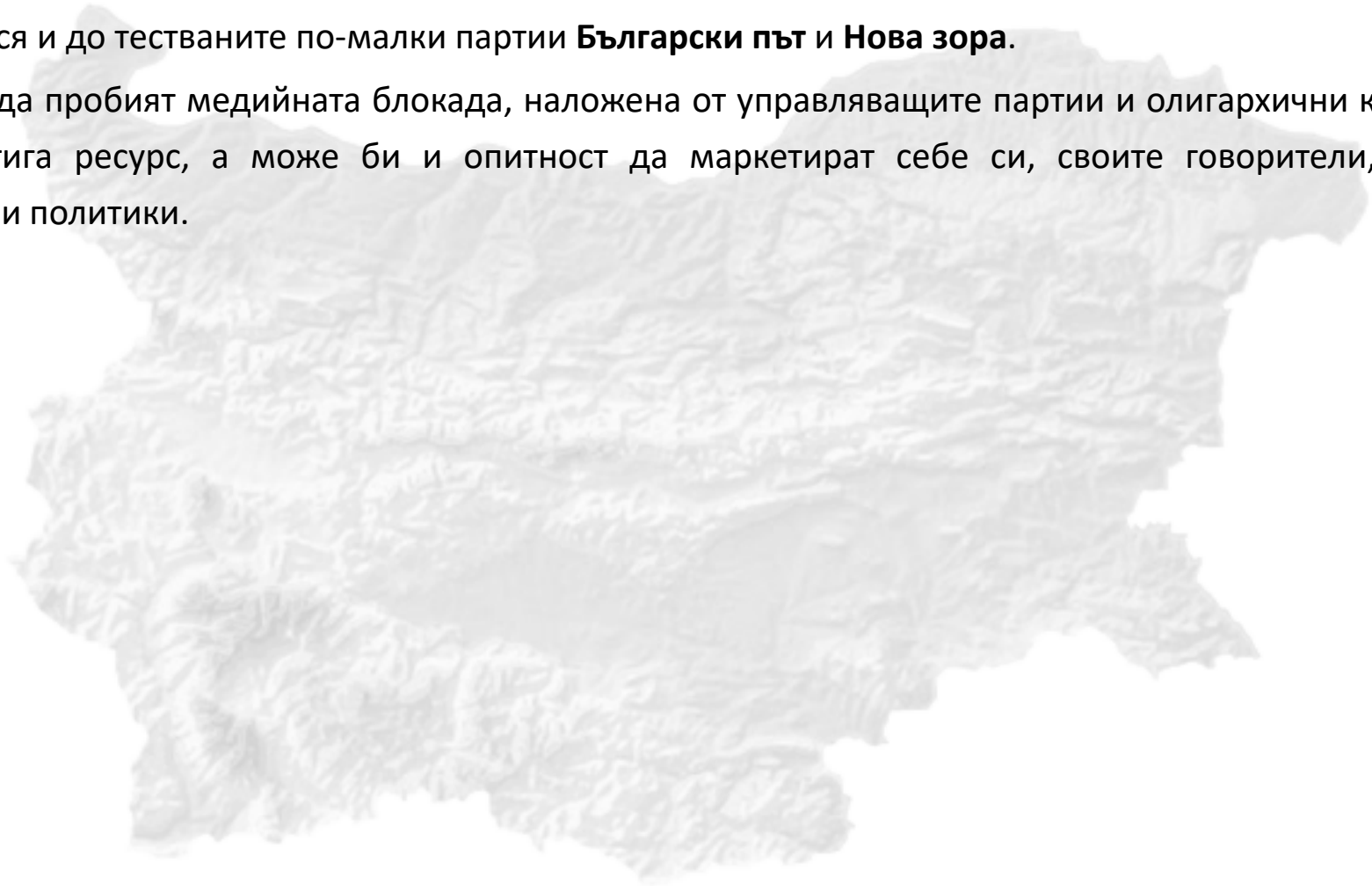
На политическата сцена обаче, населена от над 300 партии и като че ли свръх наситена с предлагане на политически продукти наблюдаваме остър дефицит от надежда

Новите политически проекти засега не успяват да реализират пробив.

Това се отнася и до тестваните по-малки партии **Български път** и **Нова зора**.

Те не могат да пробият медийната блокада, наложена от управляващите партии и олигархични кръгове.

Не им достига ресурс, а може би и опитност да маркетират себе си, своите говорители, каузи, алтернативни политики.

Изследването регистрира **необичайни за последното десетилетие равнища на тревожност** на масовото съзнание, провокирани от процеси на глобално равнище.

Като заплахи, които е **много вероятно** да засегнат страната са посочени

- Бежанска вълна към Европа (и България в частност) - 85%
- Изпадане в сериозна икономическа и финансова криза - 76%
- Ескалация на ислямския тероризъм - 73%
- Глобално изменение на климата - 68%
- Нова студена война между Запада и Русия - 45%
- Пълна загуба на националния суверенитет - 42%

Динамиката спрямо съпоставими данни от октомври 2014 г. е следната

	2014		2016
■ Изпадане в сериозна икономическа и финансова криза	82%	↘	76%
■ Ескалация на ислямския тероризъм	58%	↗	73%
■ Глобално изменение на климата	67%		68%
■ Нова студена война между Запада и Русия	44%		45%
■ Пълна загуба на националния суверенитет	40%		42%

Рискът от бежанска вълна не бе тестван през 2014 г., но днес вече се мисли като една от основните глобални заплахи за България - посочен е от 85% от интервюираните.

Какво е отношението на българските граждани към най-чувствителните за страната ни геополитически фактори и какви тенденции наблюдаваме в сравнение с 2014 г.?

Отношението към тях, измерено в скалата, варираща от '**(5) Изцяло положително**' до '**(1) Изцяло отрицателно**' се е променило така

	положително (4+5)		отрицателно (1+2)	
	2014	2016	2014	2016
▪ Русия	54%	↗ 59%	12%	↘ 8%
▪ САЩ	40%	↘ 28%	21%	↗ 30%
▪ Европейски съюз	58%	↘ 53%	14%	↗ 18%
▪ НАТО	33%	30%	21%	↗ 29%
▪ Турция	18%	↘ 14%	47%	↗ 57%

За краткия период от октомври 2014 г. до юли 2016 г. положителен тренд в масовите нагласи регистрираме единствено по отношение на **Русия**, където има ръст на позитивните оценки и спад на негативните.

При нагласите към **САЩ** се наблюдават противоположни тенденции.

Европейският съюз продължава да се възприема по-скоро позитивно, но и там наблюдаваме индикативен спад на позитивните нагласи и ръст на евроскептичните.

По отношение на **НАТО** има чувствителен ръст на негативното отношение (от 21% на 29%) и симптоматичен спад на отнасящите се позитивно.

В момента българското общество е разделено на три приблизително равни категории

- позитивно настроени
- негативно настроени
- колебаещи се или безразлични.

Най-негативни нагласи (при това засилващи се) наблюдаваме в отношението спрямо **Турция**.

(NB. Теренът на проучването приключи непосредствено преди опита за преврат в Турция и последвалите събития. Едва ли те са обърнали тенденцията Турция да се възприема като основна заплаха за националната сигурност.)

Допълнителна представа за геополитическите нагласи дават мненията за основните посоки, в която трябва да се гради българската външна политика днес.

Какво е съотношението между подкрепящи и неподкрепящи различните обсъждани в обществото теми?

	Подкрепят	Не подкрепят
<ul style="list-style-type: none"> България трябва в максимална степен да възстанови и поддържа приятелски отношения с Русия 	67%	5%
<ul style="list-style-type: none"> Руските инвестиции в България са заплаха за българската държава 	11%	63%
<ul style="list-style-type: none"> България има общи интереси с Русия 	62%	8%
<ul style="list-style-type: none"> България трябва да ограничи енергийната си зависимост от Русия 	35%	26%
<ul style="list-style-type: none"> Външнополитическите амбиции на Русия са заплаха за националната сигурност на България 	11%	61%
<ul style="list-style-type: none"> Добрите отношения с Русия ще ограничат прекалената зависимост на България от САЩ и Запада 	50%	12%
<ul style="list-style-type: none"> Независимо от това, че е член на ЕС и НАТО, България трябва да отстоява правото си да съхрани тесните си връзки с Русия 	65%	5%
<ul style="list-style-type: none"> Добрите отношения с Русия биха могли да противодействат на заплахите, произтичащи от ислямизацията на региона и амбициите на Турция 	48%	14%

Отношението на изследваните към санкциите на САЩ и ЕС към Русия се разпределя по следния начин

- напълно ги одобрявам - 6%
- по-скоро одобрявам, но имам някои съмнения - 17%
- по-скоро не ги одобрявам - 29%
- изобщо не ги одобрявам - 21%
- нямам мнение - 26%

Тези данни показват, че **мнозинството български граждани или не одобрява санкциите, или има сериозни резерви към тях.**

През последните години, на фона на напрежението между САЩ, ЕС и НАТО от едната страна и Русия от друга, и в България наблюдаваме активизация на опитите да се противостои на масовите, вкоренени в историята позитивни нагласи на българите към Русия.

Тези опити могат да разчитат на мощна външна подкрепа, медийна трибуна, говорители на най-високи управленски позиции.

Освен усилията да се демонизира Русия и в частност президента й Путин, се правят опити Русия да се представи не просто като заплаха за световния мир, но и като такава конкретно за България и националната й сигурност.

Започна се със сравнително неутрални тези от типа '**Енергийната зависимост от Русия е заплаха за България**', после (макар и не така интензивно) се лансираше тезата за **риска от руските инвестиции в България**, но поради липса на всякакви чужди инвестиции в страната тази теза бе снета от дневния ред. Най-новото плашило е, че **Русия представлява военна заплаха за България** (ако не директно, то с инструментите на т.нар. хибридна война).

Резултатите от изследването показват, че единствено скромнен успех е постигнат по темата за енергийната независимост от Русия, по която значителен процент от българите са били убедени, че е по-добре такава зависимост да няма.

При нито един друг показател тази русофобска кампания не само, че не е повлияла в посоката, която търси, но по-скоро наблюдаваме обратен ефект.

- Малцинство са онези, които виждат в Русия заплаха за националната сигурност (11%)
- Има ръст на позитивните нагласи спрямо Русия и точно обратната тенденция към САЩ, НАТО и дори ЕС
- В разбиранията на повечето българи външната политика на България трябва да направи всичко възможно да възстанови суверенитета си от САЩ, НАТО, ЕС и дружеските отношения с Русия

Опитът да се стигматизира думата **русофили** не е успял, макар че тенденцията да се прокара още едно разделение в обществото по линия на **русофили vs. русофоби** провокира доста масов отказ от самоидентификация с тези **етикети**.

И все пак, на директния въпрос

- 12% се самоопределят като **категорични русофили**
- 25% - като **умерени такива**
- 3% - като **умерени русофоби**
- 1% - като **категорични такива**

40% от респондентите отказват да мислят себе си в тези термини, 19% са индиферентни (основно турци, роми, мюсюлмани).

Детайлният анализ на резултатите показва, че изразено позитивно отношение към Русия имат поне 75% от българските граждани на възраст 18+, а русофоби (в широкия смисъл) са около 8%.

Важен факт е, че това съотношение не се влияе статистически значимо от фактори като възраст, образователно равнище, социален статус.

Единствената диференциация е по политическа ориентация и донякъде етнос.

Какво е съотношението между русофили и русофоби в широкия смисъл сред електоратите на основните партии?

	русофили	vs.	русофоби	
▪ БСП	93%	vs.	1%	<i>Липсващите до 100% са неутрални или без мнение * - под 1%</i>
▪ АБВ	92%	vs.	*	
▪ Атака	87%	vs.	*	
▪ ГЕРБ	48%	vs.	13%	
▪ Патриотичен фронт	63%	vs.	6%	
▪ Реформаторски блок	34%	vs.	22%	
▪ ДПС	49%	vs.	5%	
▪ Други	68%	vs.	*	
▪ Негласуващи	46%	vs.	11%	
▪ Колебаещи се	61%	vs.	5%	

В началото на българския преход русофилските настроения доминираха сред носталгичния ляв електорат.

Днес те са доминиращи и сред симпатизантите на **патриотичните политически формации, центристите и дясноцен-тристите, дори сред електората на ДПС** (за който спорът между русофоби и русофили е спор в общността на етническите българи), **както и сред трайно отчуждените от политиката.**

Партийните елити, с много малки изключения не се ангажират непосредствено с русофобски публични изяви, защото не са печеливши.

Русофобската кампания е оставена на **независими интелектуалци, десни НПО, журналисти и 'надпартийни'** фигури като президента Р. Плевнелиев.

Единствено **Реформаторският блок** е политическа сила, силно обвързана с русофобска кауза.

В тази ситуация работещи инструменти за противодействие на агресивното русофобство са

- развитие на непартийни/ надпартийни граждански мрежи
- граждански натиск за активизация на културните, икономически и политически връзки с Русия
- борба за по-голям суверенитет в рамките на ЕС и НАТО.

Тревожните процеси в света не работят в полза на българските русофоби. Техните аргументи губят и емоционалната, и рационалната си убедителност.

IV. Оценка на Президента Плевнелиев през първия му мандат

Помолени да оценят представянето на **Р. Плевнелиев** като президент в скала, варираща между **'(6) Отлично'** и **'(1) Слабо'**, разпределението на оценките е следното

- много слабо (1+2) - 35%
- по-скоро слабо (3) - 28%
- добро (4) - 18%
- много добро/ отлично (5+6) - 12%
- без мнение - 7%

Средната аритметична е **2.9**, което е еквивалент на **по-скоро слабо**.

Най-високите средни оценки (в интервала между **3.5** и **3.9**) са от симпатизанти на тези политически сили, чиито избраник бе - **ГЕРБ** и **Реформаторски блок**. Но дори и те не са особено позитивни.

На въпроса **'С какво позитивно, добро ще запомните Р. Плевнелиев?'**, предполагащ спонтанен отговор

- 42% заявяват **'Нищо/ Няма такава'**, а други
- 25% не могат да преценят или просто нямат мнение.

По-значими натрупвания има около констатациите

- **'умерен/ сдържан'** - 6%
- **'смирнен/ скромнен'** - 4%
- **'коректив на Парламента/ вето на някои законопроекти'** - 3%

IV. Оценка на Президента Плевнелиев през първия му мандат

- 'добър/човечен' - 2%
- 'интелигентен' - 2%
- 'дипломатичен' - 2%
- 'представителен' - 2%
- '(изглежда) честен' - 2%
- 'състави нелоши служебни правителства' - 1%
- 'опита се да е надпартиен (в края на мандата си)' - 1%

Около 1.5% открояват под различна форма прозападната му и 'правилна' по отношение на Русия политика (да се разбира русофобска).

Кое се оценява като **негативно**?

'**Няма нищо такова**' според 17% от респондентите, други 32% не могат да преценят.

От критичните коментари водещи са

- 'безгласна буква/марионетка/зависим' - 10%
- 'конфронтира България с Русия' - 8%
- 'безличен/слаб президент' - 7%
- 'не направи нищо за обикновените хора' - 4%
- 'послушник на САЩ/маша на Америка' - 3%

IV. Оценка на Президента Плевнелиев през първия му мандат

- *'серия гафове и излагации'* - 3%
- *'непремерени/ нелепи изказвания'* - 3%
- *'всичко, свързано с него'* - 2%
- *'защитава чужди интереси/ ЕС и НАТО'* - 2%
- *'нямаше собствена позиция/ мнение'* - 2%
- *'не защити националните интереси'* - 2%

За никого не е изненада, че Р. Плевнелиев не се обсъжда за втори мандат. По-скоро кандидатирането му би се възприело като изненада.

Ако сравним тези резултати с аналогични в края на мандатите на Ж. Желев, П. Стоянов и Г. Първанов, Р. Плевнелиев е без конкуренция най-неубедителният президент след 1991 г.

Според спонтанните отговори на изследваните **политикът, която има най-големи шансове да спечели тяхното доверие като президент** може да бъде описан по следния начин.

- *'Да отстоява националните интереси/ Балансьор между Русия, ЕС, САЩ и НАТО'* - 21%
- *'Ангажиран с проблемите на обикновените хора'* - 20%
- *'Честен/ Искрен'* - 19%
- *'Необвързан с политическа партия/ Политически и партийно независим'* - 17%
- *'Добър дипломат/ Да представя добре България пред света'* - 12%
- *'Високо образован'* - 10%
- *'Интелигентен/ Умен'* - 9%
- *'Да има политически или държавнически опит/ Политик, а не играч'* - 8%
- *'Родолюбец/ Патриот'* - 7%
- *'Некорумпиран'* - 7%
- *'Обединяваща, а не разделяща фигура'* - 6%

Тествани са и други негови качества

	Да	Не
▪ Ще е по-добре, ако Президентът и Правителството са от различни политически сили	50%	12%
▪ Ще е по-добре, ако Президентът е абсолютно независим от политическа партия	75%	5%

	Да	Не
▪ Президентът трябва да е надежден коректив на Парламента и Правителството	83%	1%
▪ Президентът трябва да има ясна визия за бъдещето на България	93%	*
▪ Президентът трябва категорично да отстоява суверенитета на България в ЕС и НАТО	90%	1%
▪ Президентът трябва активно да работи за възстановяване на добрите отношения на България с Русия	73%	4%
▪ Президентът трябва да е ангажиран с проблемите на обикновените хора	93%	1%

Още няколко щриха.

'Според Вас, при равни други условия, какъв трябва да е следващият президент на България?'

- Мъж - 34%
- Жена - 9%
- Без разлика - 50%
- Не мога да преценя - 7%

'А на каква възраст?'

- Под 40 г. - 3%
- 41-50 г. - 33%
- 51-60 г. - 37%

- Над 60 г. - 2%
- Без значение - 24%

'А с каква биография?'

- Човек с опит в дипломацията и външната политика - 66%
- С доказан управленски опит в институциите на държавната или местната власт - 50%
- Човек с успешна политическа кариера - 39%
- Признат авторитет в науката - 22%
- С успешен бизнес - 22%
- Друго - 2%

Желаната политическа ориентация на кандидат-президента в скала, варираща от **'(1) Крайно ляво'** до **'(10) Крайно дясно'**

- лява (1 до 4) - 17%
- центристка (5+6) - 47%
- дясна (7 до 10) - 18%
- без мнение - 19%

'Доколко, според Вас следващият президент трябва да бъде в своето политическо и държавническо поведение подобен или различен на Р. Плевнелиев?'

- изцяло нова политика/ много различен - 59%
- различен само в някои неща - 25%
- като цяло същият - 5%
- не мога да преценя - 10%

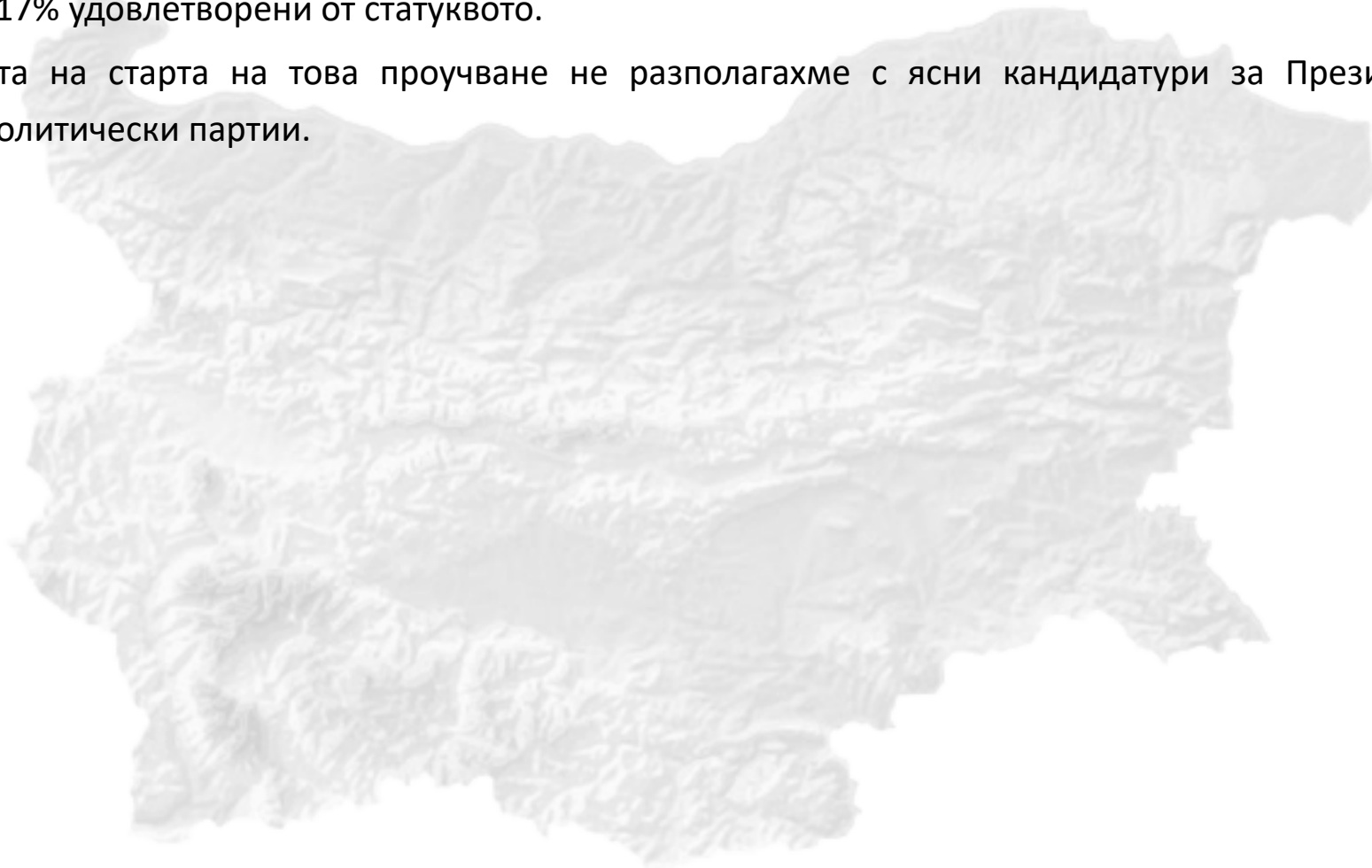
Радикална промяна (а това е и потенциал за наказателен вот срещу статуквото) в най-голяма степен очакват симпатизантите на

- малките извънпарламентарни партии - 91%
- **Атака** - 82%
- **АБВ** - 78%
- **БСП** - 78%
- негласуващите и колебаещите се - 66%
- **Патриотичния фронт** - 62%
- **ДПС** - 55%
- **Реформаторския блок** - 44%
- **ГЕРБ** - 33%

С изключение на симпатизантите на **ГЕРБ**, всички останали преобладаващо са за **радикална промяна**.

Желаещи **умерена промяна** най-често срещаме при ГЕРБ и Реформаторския блок. Там идентифицираме и между 15-17% удовлетворени от статуквото.

Към момента на старта на това проучване не разполагахме с ясни кандидатури за Президент от основните политически партии.

При цялата условност на моделираната ситуация, тези резултати подсказват следното.

- Дори най-рейтинговите политици в момента са поразени от стигматизацията на политическата класа
- Ярката партийна окраска до голяма степен неутрализира мажоритарните качества и раздува неприемането
- Високото равнище на познатост не е еднозначно достойнство. То по-скоро повлиява върху отхвърлянето, отколкото върху приемливостта на кандидатурата

- Тези три обстоятелства **дават шанс на алтернативни, антисистемни играчи** (особено ако съответстват на идеала за успешна кариера извън партии) с популярни каузи, излъчване радикално различно от това на Р. Плевнелиев и Б. Борисов, силна кампания

Шансове има онзи, който успее да мобилизира както опозиционния електорат, така и протестния вот срещу статуквото.

В светлината на това изследване, профилът на печелившия кандидат от опозиционната (респ. БСП) страна срещу кандидат на партията на властта изглеждат така

- **по-скоро мъж, отколкото жена**
- **не по-възрастен от 60 г.**
- **човек с успешна кариера извън политиката** (но не и интелектуалец, бизнесмен, представител на съдебната система)
- **с неуязвима репутация** (почтен, некорумпиран)
- **несвързан с олигархични и бизнес кръгове, чуждестранни посолства и други чужди центрове на власт**
- **демонстрирал кураж, принципи, независимо мислене, гръбнак, опозиционност спрямо позиции и действия на властта**
- **приляга му да е убедителен като защитник на националните интереси, суверенитета, държавността**
- **патриот, родолюбец**

- не се възприема като партийна номенклатура и силно ляв или десен в политическо отношение
- по-лесно е да бъде мислен като държавник, отколкото като партиец
- способен да демонстрира опитност, информираност, поглед върху външнополитическите възможности и заплахи за националната сигурност
- с излъчване не на човек от елита, нито на популист умело флиртуващ с масите
- добре е, ако свободно говори чужди езици
- цялото му излъчване, публично поведение, говорене да е радикално противоположно на това на Р. Плевнелиев

Печеливши каузи

- да отстоява по-голям суверенитет в рамките на ЕС и НАТО (*'Българската държавна политика трябва да се прави тук, а не в Брюксел или Страсбург'*)

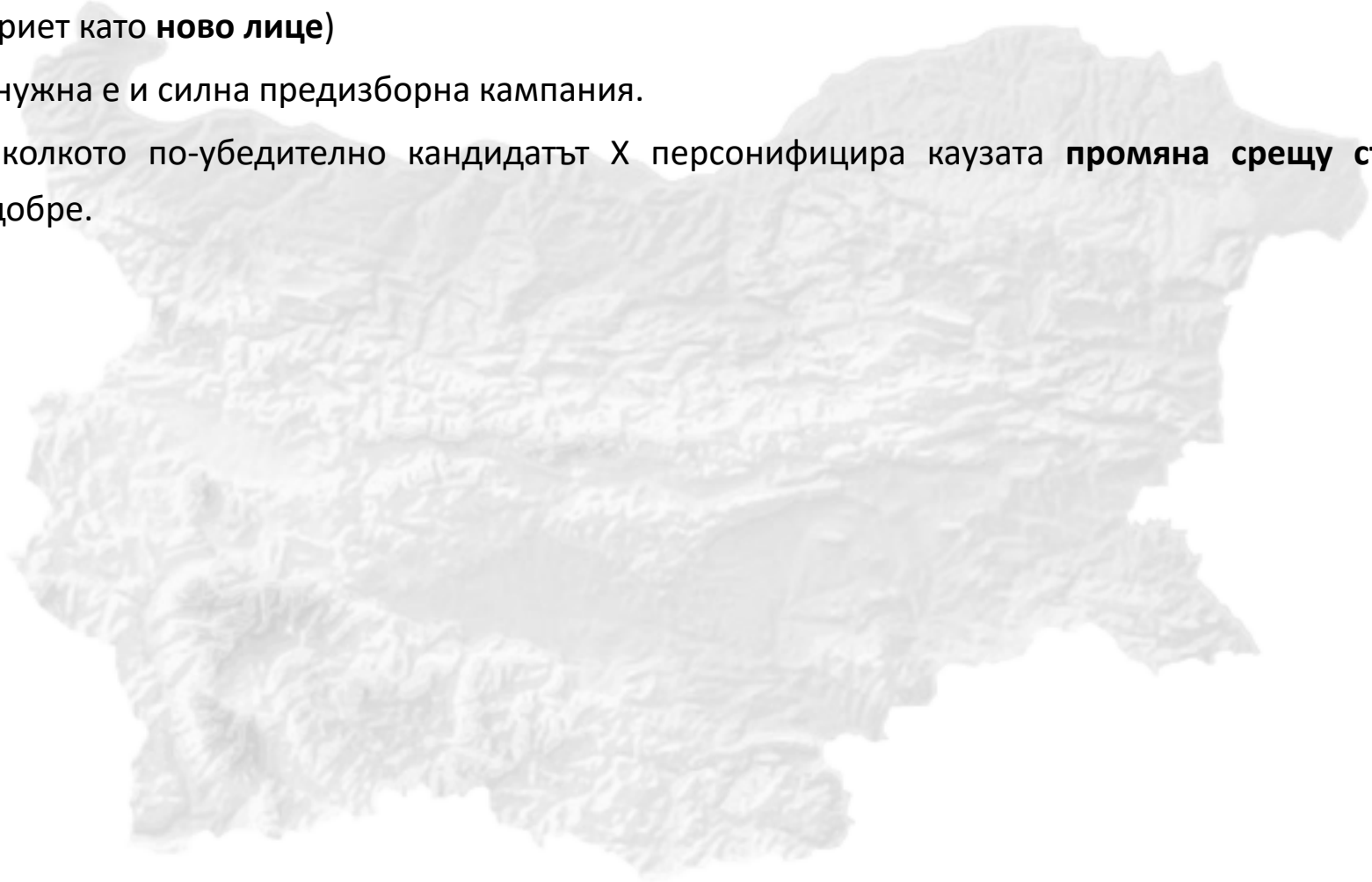
Печелившо е кандидатът да е такъв, че

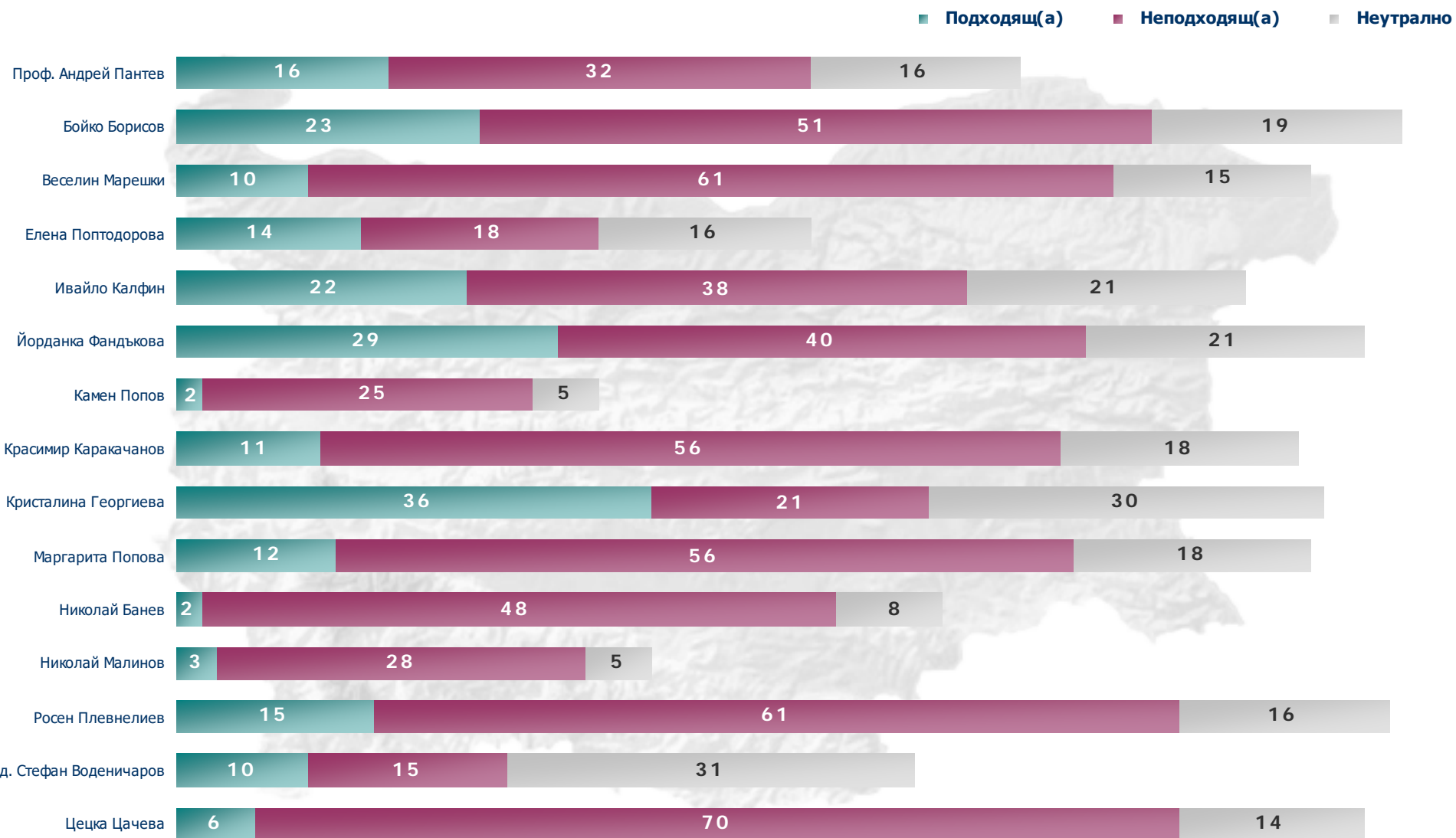
- да може да консолидира позитивен вот от целия ляв електорат, част от патриотичния, част от десния и максимум от непартийния
- да фокусира върху себе си максималната част от протестния и наказателен вот на отчуждените от политиката, партиите и политическата класа, т.е. антисистемния вот

- **желателно е да е разпознаваем, но не е задължително да бъде публична личност** (така по-лесно ще бъде възприет като **ново лице**)

Естествено, нужна е и силна предизборна кампания.

Като цяло, колкото по-убедително кандидатът X персонифицира каузата **промяна срещу статукво**, толкова по-добре.

* Липсващите до 100% нямат мнение или не познават кандидата